

ЦИТ: ua317-067 DOI: 10.21893/2415-7538.2017-07-3-067

УДК 332.16:911.6 (477)

ЕКОНОМІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ УКРАЇНИ ECONOMIC ZONING OF UKRAINE

к.е.н., доц. Гуцул Т.А. / c.e.s., as prof. Gutsul T.A.

ORCID:0000-0002-1826-240X

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,**Київ, вул. Героїв Оборони 15, 03041**National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
Kiev, 15 Heroiv Oborony Street, 03041*

Анотація. Стаття присвячена питанню економічного районування території України. Розглянуто різноманітні підходи до виділення і розвитку економічних районів з врахуванням об'єктивних умов, в ролі яких виступають наявні природні ресурси, чисельність населення, виробничий потенціал, рівень господарського освоєння території та спеціалізація виробництва. Зазначено, що в процесі економічного районування враховуються національно-побутові та соціально-культурні особливості населення, географічні умови, засоби зв'язку, шляхи сполучення та ін. Практичне значення економічного районування заключається в тому, що воно повинно сприяти більш повному використанню природних, трудових і матеріальних ресурсів, підвищенню ефективності виробництва, раціональному управлінню народним господарством і соціально-культурним будівництвом на місцях.

Ключові слова: економічний регіон, територія поділу, регіональний розвиток.

Вступ

Утворення економічних районів - об'єктивний процес, що проявляється у розвитку і розміщенні суспільного виробництва на території окремих держав. Багато країн світу поділяються на економічні райони, тобто великі території, які можуть не збігатися з формальним адміністративним поділом, однак об'єднані господарською спеціалізацією, особливостями історичного розвитку економіки, географічним положенням, схожими природними й трудовими ресурсами тощо. Україна не є винятком. Але проблема в тому, що сучасна державна політика децентралізації та укрупнення адміністративних одиниць майже не враховують історично-сформованих сталих районів. А це може мати негативні наслідки у майбутньому.

Основний текст

Галузі господарства розміщені на території держави нерівномірно, у залежності від природних умов та ресурсів, наявності працездатного населення, особливостей географічного положення. Важливим є також розташування відносно шляхів сполучення. У зв'язку з цим виник географічний, або територіальний, поділ праці між різними частинами країни, тобто їх спеціалізація на виробництві певної продукції або наданні певних послуг. Різні за спеціалізацією території з'єднані інфраструктурою та здійснюють обмін товарами та послугами між собою.

Професор А. Топчієв у роботі «Теоретичні основи регіональної економіки»

відзначав, що районування – це своєрідна територіальна систематика, процес поділу території на певні частини, які виділяються за тією або іншою ознакою (однорідне районування) або ж по їхній сукупності й взаємодії (функціональне районування). Але кожний з виділених районів відразу ж одержує специфічну якість – своє місце розташування, тобто своє розташування щодо інших районів [1].

Теоретичні обґрунтування економічного районування одержали найбільший розвиток у роботах М.М. Колосовського. Ним був створений авторський курс лекцій з економічного районування, розроблений понятійний апарат радянської районної школи економічної географії. Саме М.М. Колосовський ввів у наукову практику такі поняття як енерго-виробничий цикл та територіально-виробничий комплекс. На його думку, основою географічного районуоутворюючого процесу є «виробничо-територіальне поєднання, тобто організована в певних технічних формах громадська людська праця з енергетичним і машинним її озброєнням, прикладена до певного поєднання природних ресурсів».

Концепція економічного районування М.М. Колосовського включає такі основні положення:

1. Територія країни ділиться на економічні райони, створені за виробничими ознаками, ці райони у сукупності являють собою закінчену систему регіональних поєднань продуктивних сил.

2. Економічний район є всебічно розвинутою в економічному відношенні територією, що поєднує природні ресурси, виробничий потенціал, населення з його трудовими навичками, транспортні комунікації й інші матеріальні цінності найбільш вигідним способом у вигляді виробничо-територіального комплексу.

3. Науково-технічна політика індивідуалізується за економічними районами. Для досягнення найвищої ефективності залучаються комбіновані технологічні процеси при переробці сировини, одержанні енергії, використанні праці й устаткування, що призводять до створення районних виробничих комбінатів і виробничо-територіальних комплексів.

4. Для кожного економічного району встановлюються три категорії виробництва – районного значення (продукція споживається усередині економічного району); міжрайонного значення (для групи економічних районів); загальнодержавного значення і найвигідніші зони збуту.

5. Розвиток кожного району здійснюється в такій формі, щоб сприяти матеріальному й культурному розвитку всіх національностей країни [2].

Радою по розвитку продуктивних сил НАН України у 1995 р. запропоновано виділити в Україні 9 економічних районів, а саме: Донецький (Донецька і Луганська обл.); Придніпровський (Дніпропетровська і Запорізька обл.); Північно-Східний (Полтавська, Сумська, Харківська обл.); Столичний (Київська, Чернігівська і Житомирська обл.); Причорноморський (Автономна Республіка Крим, Одеська, Миколаївська та Херсонська обл.); Карпатський (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська і Чернівецька обл.); Подільський (Вінницька, Тернопільська і Хмельницька обл.); Центрально-Український

(Черкаська і Кіровоградська обл.); Волинський (Волинська і Рівненська обл.).

У 2010 році Інститутом регіональних досліджень НАН України було розроблено нову модель районування економічного простору України. За словами авторів відповідно до векторів зовнішньоекономічних торговельних потоків може бути виділено чотири економічних райони, розвиток яких забезпечує вихід на зовнішні ринки: 1) Південний, 2) Західний, 3) Східний і 4) Центральний.

Найбільш радикальні варіанти, що обговорюються – це поділ України на дві частини: 1) Східну з центром у Донбасі та 2) Західну з центром на Галичині, які мають свою специфічну ідентичність. До авторів, які поділяли Україну на дві частини: Лівобережжя та Правобережжя відносяться М.І. Білецький та А.К. Толпиго [2]. Вони поділили Україну на географічні частини з послідувачим використанням політичного індикатора.

Висновки

Сьогодні вчені висловлюють думки, що потрібно не тільки об'єднувати селищні та районні ради, що запроваджується відповідно до реформи, а й задуматися про зміну обласного устрою в бік соціально-економічного районування. Адже, з одного боку, це дасть змогу зменшити витрати на управлінський апарат, а з другого – сприятиме ефективнішому розвитку всіх територій України з урахуванням їх особливостей.

Процес роботи над формуванням та управлінням економічними районами в Україні не припиняється і стає ще більш актуальною. Економічне районування в сучасних умовах розглядається як спосіб управління господарством у територіальному розрізі, як основа розроблення й реалізації державної регіональної політики. Економічний район є важливою складовою державної регіональної політики. Одночасно, це територіальна природно-господарська цілісність, що має свою специфіку - історичну, природну, соціальну, економічну, а також свій потенціал і умови розвитку, що є основою регіонального управління.

Література:

1. Топчієв О.Г. Теоретичні основи регіональної економіки (навчальний посібник) / О.Г.Топчієв.- К.: Вид-во УАДА, 1997.
2. Регіональна економіка: Навч. посібник / Збарський В.К., Мацибора В.І. та ін. - 2-ге вид., доповн. і переробл.; За ред. / В.К. Збарського та В.І. Мацибори. – К. :ЦП «КОМПРИНТ», 2014. – 363с.
3. Белецкий М.И., Толпыго А.К. Национально-культурные и идеологические ориентации населения Украины. По данным социологических опросов // ПОЛИС. - 1998. - № 4. - С.75.

Abstract

Many countries of the world are divided into economic areas, large areas that may not coincide with the formal administrative division, but are combined by economic specialization, features of historical economic development, geographical location, similar natural and labor resources, etc. Ukraine is not an exception. But the problem is that the modern state policy of decentralization and consolidation of administrative units almost does not take into account

historically formed districts. And it may have negative consequences in the future.

Professor A. Topchiyev in his work "Theoretical Foundations of Regional Economics" noted that zoning is a kind of a territorial taxonomy, a process of division of territory into certain parts, which are allocated on one or another basis (homogeneous zoning) or by their totality and interaction (functional zoning). But each of the allocated areas immediately receives a specific quality - its location, which means its location in relation to other areas.

Theoretical substantiation of economic zoning was mostly established in the works of Kolosovsky M.M. In his opinion, the basis of the geographic district-forming process is "a production-territorial combination, which is organized in certain technical forms of public human labor with energy and machine equipment, applied to a certain combination of natural resources."

The Council for the Development of Productive Forces of the National Academy of Sciences of Ukraine proposed to allocate 9 economic zones (districts) in Ukraine, namely: Donetsk (Donetsk and Lugansk region); Pridniprovsky (Dnipropetrovsk and Zaporizhia region); Northeast (Poltava, Sumy, Kharkiv region); Capital (Kiev, Chernihiv, and Zhytomyr region); Black Sea Region (Autonomous Republic of Crimea, Odesa, Mykolayiv and Kherson regions); Carpathian (Lviv, Ivano-Frankivsk, Zakarpattia and Chernivtsi region); Podilsky (Vinnitsa, Ternopil and Khmelnytsky regions); Central Ukrainian (Cherkasy and Kirovograd region); Volyn region (Volyn and Rivne region).

The Institute of Regional Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine developed a new model of economic zoning of Ukraine. According to the authors, consistent with the vectors of foreign trade flows, four economic regions can be distinguished, the development of which provides a full access to foreign markets: 1) Southern, 2) Western, 3) Eastern and 4) Central.

Nowadays, scholars have suggested that it is necessary not only to unite the settlement and district councils, which are being introduced in accordance with the reforms, but also to think about changing the regional structure towards socio-economic zoning. After all, on the one hand, this may reduce the costs of the management apparatus, and on the other hand, it may contribute to much more effective development of all territories of Ukraine, taking into account their specific characteristics.

The process of formation and management of economic regions in Ukraine does not stop and becomes even more relevant nowadays. Economic zoning in modern conditions is considered as a way of managing the economy in a territorial perspective, as the basis for development and implementation of state regional policy. Economic region is an important part of the state regional policy. At the same time, it is a territorial natural-economic integrity with its own specificity - historical, natural, social, economic, as well as its potential and conditions for development, which are the basis of regional governance.

Key words: economic region, the division territory, the regional development.

References:

1. Topchiyev O.G. Teorety`chni osnovy` regional`noyi ekonomiky` (navchal`ny`j posibny`k)/ O.G.Topchiyev.- K.: Vy`d-vo UADA, 1997.
2. Regional`na ekonomika: Navch. posibny`k / Zbars`ky`j V.K., Macy`bora V.I. ta in. - 2-ge vy`d., dopovn. i pererobl.; Za red. / V.K. Zbars`kogo ta V.I. Macy`bory`. – K. :CzP «KOMPRY`NT», 2014. – 363s.
3. Beleczyk`j M.Y`. , Tolrygo A.K. Nacy`onal`no-kul`turnye y` y`deology`chesky`e ory`entacy`y` naseleny`ya Ukray`ny. Po dan`nym socy`ology`chesky`x oprosov // POLY`S. - 1998. - # 4. - S.75.

Статья отправлена: 09.11.2017 г.

© Гуцул Т.А.